

Donald Trump giver Kinas præsident Xi et fast håndtryk under G20-topmødet i Osaka i juni. I 12 ud af 16 historiske tilfælde, hvor en opadstigende stormagt truer med at tage magt fra en hidtil herskende stat, er det endt med krig, minder Harvard-professoren Graham Allison om.

FOTO: KEVIN LAMARQUE/REUTERS/SCANPIX

Essay. De farligste øjeblikke i verdenspolitikken opstår, når den svækkede lederstat ikke længere håndhæver reglerne i den gamle orden. Det avler usikkerhed, utryghed og risikabel adfærd. Det er der, vi er netop nu.

Vesten og resten

AF ASLE TOJE

Den vestlige verden har aldrig været så magtfuld og indflydelsesrig som i årene umiddelbart efter Den Kolde Krig. Vestlige lande var gennem tiden blevet bundet sammen i et fællesskab af institutioner og havde fået liv fra et blodomløb, hvor teknologi, politiske normer og sikkerhed blev delt mellem stater ligesom strømmen af varer, tjenesteydelser, kapital og personer.

Det kunne ske, fordi der fandtes en alternativ samarbejdsmodel i øst, hvor Sovjetunionen styrede sine satellitter efter imperialistiske principper. Det skabte i de vestlige demokratier en erkendelse af, at det var nødvendigt at afgive selvstændighed for at få del i merværdien.

Erfaringerne fra den langvarige Kolde Krig er en grundlæggende forudsætning for at forstå, hvorfor den vestlige verden er i vildrede nu, da etablerede statssystemer, gamle alliancer og globale styrkeforhold igen er under omvæltning.

I Vesten er vi tilbøjelige til at fortolke enhver ny udvikling i lyset af vores historiske perspektiv, det vil sige, at vi altid vinder. En ekspanderende orden er blevet et forsvarsprojekt, hvor frygten for at miste gamle styrkepositioner er stærkere end trangen til at skabe nye. Vesten er nervøs. Gang på gang ser vi, at de løsninger, som vores ledere malmfuldt udpeger som det eneste alternativ, ikke finder vej fra teleprompteren og over i virkeligheden. Et enkelt eksempel kan stå for mange: Syrien.

Vesten og Europa, to kernebegreber i skandinavernes udenrigspolitiske forståelse, har mistet deres gamle betydning. Den vestlige civilisation er så dekonstrueret og devalueret, at begrebet ikke længere virker samlende. Ved at tage afstand fra vores egen kultur og historie har vi mistet mening. Europa er blevet synonymt med en union i permanent krise, som til stadighed opfinder nye deliriske visioner – nogenlunde som en sengeliggende patient på morfingdrop.

I DEN større sammenhæng er det de gamle imperiemagter, der på ny bevæger verden. Tyrkiet, Iran, Kina, Rusland – alle har opmærksomheden rettet mod områder, som de engang kontrollerede. De deler uviljen mod at lade deres interesser formes eller begrænses af vestlige normer og værdier. Kansler Merkels rejse til Ankara i 2016 med det formål at betale kontant for, at vores allierede Tyrkiet skulle standse folkevandringen over Middelhavet, var et forsvarsel om en verden domineret af magtfulde stater, som vi ikke kontrollerer.

Vi glemmer ofte, at vores trængselstid er en guldalder for andre lande. Det ser man tydeligst på det asiatiske kontinent, som er i gang med at danne sit eget blodomløb. Nye veje, jernbaner og flyruter slynger sig gennem den postkommunistiske ødemark – og i kolvandet følger nye institutioner, nye alliancer. Kombinationen af kapitalisme og autoritære nationalstater giver et enormt mobiliseringspotentiale. I Østen skyder millionbyerne op, hurtigere end vi lærer navnene på dem.

Denne styrke er også en svaghed. Kina og Rusland har endnu ikke forstået, at demokratiets fornemste fortrin ikke er ufiltreret folkestyre, men uafhængige institutioner. Derfor splintres de to lande internt af hurtige forandringer og den kontrolsyge statsmagts manglende evne til at holde trit. Kombinationen af vækst og svækkelse gør de autoritære stormagter ustabile og uforudsigelige.

Asiens optagethed af sikkerhed kan ikke forstås, uden at man samtidig forestiller sig den monumentale usikkerhed, som opstår med en hovedkuld globalisering og indførelse af markedsökonomi. For flere hundrede millioner mennesker er arbejde, skolegang, bolig og familie blevet trukket op med rode og plantet i ny, ukendt jord. Globaliseringen har ført til, at dele af opskriften på vestlig modernitet finder vej ind i andre kontekster. Der er eksempelvis nu flere protestantiske kirkegængere i Kina end i Europa.

Det er ikke mærkeligt, at folk i disse lande efterspørger sikkerhed, orden og national identitet. Deres ledere ønsker ikke, at deres lande bliver som den vestlige verden – de vil have, at Vesten skal give dem en plads i solen. I Afrika og Mellemøsten har de samme tendenser givet sig udslag i islamismens internetdrevne antimodernisme og i udvandring. En liberal indvandringspolitik har skabt en ny central brudlinje i vestlig politik – alt synes nu at dreje sig om indvandring, en modernitet, der pludselig er begyndt at virke truende.

Robert Gilpin påpeger i bogen *War and Change in World Politics*, at historien er kendetegnet af en række internationale verdensordener, som har det til fælles, at de er skabt af hegemoniske stater som følge af krig. Den herskende orden er altid formet for at tjene den dominerende stormagts interesser. Systemet vil derfor opfatte opadstigende magter som en trussel. De farligste øjeblikke i verdenspolitikken opstår, når den svækkede lederstat ikke længere håndhæver reglerne i den gamle orden. Det avler usikkerhed, utryghed og risikabel adfærd. Det er dér, vi er netop nu.

EN tid var det sådan, at vestlige eliter kunne overbevise sig selv om, at international politik ikke længere handlede om magt og interesser, men om normer og værdier. Herskertrang var erstattet af elite-idealisme, sædvanligvis i form af dagens *cause célèbre*. Det ændrede sig i 2010'erne, da Kinas økonomi voksede til USAs størrelse, og angsten for, hvordan en verden domineret af Østen ville komme til at tage sig ud, voksede.

Trump's slagord *Make America great again!* er et udtryk for denne nervositet. Kina, Iran og Rusland. Det er trekanten i Trumps geopolitik. Alle tre mærker i disse år, at USA stadig er centrum i det internationale system, der blev bygget op efter Anden Verdenskrig. De har hver på sin måde udfordret USAs dominans – og betaler nu prisen. USA er i færd med en inddæmningsstrategi over for Kina. Handelskrig bliver normen.

Alarmklokkerne ringer i Beijing. Kina er ikke forberedt på denne situation, ikke endnu. Den eksportdrevne økonomi er sårbar. Kineserne er derfor ivrige efter at finde en mindelig løsning, men går ud fra – sandsynligvis med rette – at hvis de giver sig uden sværds slag, vil Trump bare kræve mere. Mens amerikanerne under Obama bestræbte sig på at forstå kineserne, hviler den antropologiske byrde nu på kineserne. Sagen er, at Kina forstår Vesten forbløffende dårligt. Forsøget på at etablere modsanktioner understregede om noget, hvor lidt der importeres fra USA.

Ifølge Washington Post har kineserne signaleret vilje til at rette på den skæve handelsbalance mellem stormagterne. Alt, hvad de beder om, er, at det sker i det stille, så de ikke taber ansigt. Men Trump vil netop have, at Kina skal tabe ansigt. Det er en del af pointen. Akkurat ligesom i september 2016, da kineserne inviterede Obama til Beijing, men undlod at rulle den røde løber ud.

HVAD er der sket? En Washington-insider har sagt det med følgende ord: »Krigen mellem 'ikenberry'erne' og 'mearsheimer'erne' er forbi, og sidstnævnte vandt.« Han siger til to udenrigspolitiske skoler opkaldt efter hver sin statsvidenskabelige teoretiker, henholdsvis G. John Ikenberry og John J. Mearsheimer.

Ikenberry mener, at Kina vil vokse inden for rammerne af de liberale institutioner og med tiden selv blive vogter af en liberal verdensorden. Kinas leder, Xi Jinping, gjorde sit bedste for at fremstå som en liberal internationalist, da han holdt tale for milliarderne i Davos sidste år.

Mearsheimer mener, at Kina er et diktatur, der har tappet Vesten for livskraft ved at gøre fælles sag med Davos-eliterne. Sammen har de overført kilden til Vestens velstand, dens teknologi og produktionskapacitet, til Kina. Han ser i Kina en strategisk rival og en ny inkarnation af demokratiernes gamle fjende, tyranniet.

Denne opfattelse breder sig. Kineserne har begået to store fejl: De har udnyttet Obamas tilbageholdenhed og befæstet de omstridte atoller i Det Syd kinesiske Hav i strid med løfter om det modsatte. Og de har bekendtgjort deres ambition om at fratage Vesten det højteknologiske forerskab med strategien *Made in China 2025*. Det fik selv de livstrætte europæere til at vågne op. I Europa havde man åbenbart glemt, at Kina er et autokrati, der driver merkantilistisk politik i en verden præget af frihandel.

Ved hjælp af skjulte subsidier, kunstigt lave valutakurser og restriktive markeder har Kina kunnet nyde det bedste af begge verdener. Kina fik lov til at lege lille, mens det voksede sig størst. Vestlige eliter gjorde en dyd af nødvendigheden, fordi billigere forbrugsvarer skjulte lønstagnationen i Vesten. De fleste fjente det samme som før, men fik mere for pengene.

Trump's handelskrige og restriktive indvandringspolitik har været ledsaget af de første reallønssstigninger for arbejdere i lang tid. Hvis Trump bliver ved med at forøge presset på kineserne, kan han måske tvinge dem til at åbne deres markeder, men det kan samtidig føre til prisstigninger og politisk ustabilitet i den vestlige verden.

AMERIKANSK udenrigspolitik har gennemgået et hamskifte under Trump. Under Obamas tilbageholdende udenrigspolitik forsøgte man at puste nyt liv i den gamle Nixon-alliance mellem USA og Kina. Man drømte i det stille om at genskabe et strategisk partnerskab med Iran. I dette perspektiv var Rusland en irrelevant fredsforstyrter.

I Trumps udenrigspolitik er det ikke godt nok, at Iran afstår fra at producere atomvåben. Iranerne skal også nægtes overherredømmet i Mellemøsten. Mearsheimer anfører i en ny artikel, *Bound to Fail: The Rise and Fall of the Liberal International Order*, at Moskva er en nødvendig partner for Washington. Russerne skal naturligvis rette ind for at blive fri for de sanktioner, der lammer økonomien, men det er vigtigere for Washington at undgå en akse mellem Beijing og Moskva.

Trump er modstander af »humanitære« krige og har heller ikke tålmodighed med uærbødige allierede. Tyrkiet fik den økonomiske udgave af en lussing, da tyrkerne højroret nægtede at udlevere en uskyldigt dømt amerikaner. De økonomiske straffeforanstaltninger skabte sidste sommer panik i Tyrkiets økonomi og demonstrerede for de øvrige NATO-allierede, at Trump-administrationen betragter alliancer som et

bekvemmelighedsægteskab snarere end et værdifuldlesskab.

USA investerer nu igen i marinen. Man vil bygge 40 nye krigsskibe i løbet af de kommende fire år. Graham Allisons bog *Destined For War: Can America and China Escape Thucydides' Trap*, der spår krig mellem USA og Kina, bliver læst i administrationen. Trumps modstandere sætter deres lid til, at Demokratierne – efter at de har fået kontrollen med Repræsentanternes Hus – vil nægte Trump genvalg i 2020. Det sker muligvis, men inden da vil Trump have ført USA ud på et nyt udenrigspolitisk spor. For nu er alle mearsheimeranere.

»VI ønsker ikke at stille nogen i skygge, vi kræver kun vores plads i solen.« Under en udenrigspolitisk debat i den tyske rigsdag i 1897 fremlagde udenrigsministeren Bernhard von Bülow det kejserlige Tysklands udenrigspolitiske ambitioner med denne formulering. Bag den høflige anmodning lå en skjult trussel. For magt er en mangelvare: Hvis nogen vil have mere, må andre nøjes med mindre.

I 1907 skrev Eyre Crowe i det britiske Foreign Office en berømt indberetning, hvori han gjorde rede for »den nuværende tilstand for de britiske relationer med Frankrig og Tyskland«. Han konkluderede, at Storbritannien burde møde rivalerne med den »mest ubøjelige vilje til at forsvare britiske rettigheder og interesser i alle afkroge af verden«. Crowe opfattede Tysklands voksende magt og prestige som en trussel mod britiske interesser. Det kom ikke på tale at give tyskerne en plads i solen.

Fire årtier senere fandt George F. Kennan frem til en lignende konklusion i »det lange telegram«, som formulerede USAs inddæmningsstrategi over for Sovjetunionen. De røde skulle ikke have lov til at udvide deres magt på USAs bekostning.

I løbet af nogle korte uger i 2018 blev forholdet mellem verdens førende stormagter, USA og Kina, voldsomt forværret. På trods af Kinas bestræbelser på at fremstille det store hamskifte som godartet, er man nervøs i USA. Kinas økonomi leverer mere velstand end den amerikanske, og Beijing opruster.

Sagen er, at Washington er blevet godt træt af Kinas lukkede markeder og skødesløse forhold til ophavsrettigheder. Og det synes pludselig at være gået op for verden, at Kina er et kommunistisk diktatur. Men Donald Trumps toldkrig mod Kina drejer sig om mere end handel og ideologi. Den drejer sig om magt, om hvem der skal dominere det internationale system i det 21. århundrede. Trump-administrationen retfærdiggør sanktionerne med henvisning til den nationale sikkerhed. Man anklager Kina for økonomisk fidusmageri og stats-sanktioneret tyveri af amerikansk teknologi.

Opmærksomheden retter sig mod de ti sektorer, der er fremhævet i den nævnte rapport *Made in China 2025*, som er Beijings strategi for industriel dominans.

Samtidig har forholdet mellem Rusland og USA nået et nyt lavpunkt. Vi er heldigvis et stykke vej fra Cubakrisen, men efter Krimkrisen er den gensidige mistænksomhed kun vokset, ledsaget af gensidige sanktioner og udviste diplomater. Rusland er tilbage i rollen som ærkeskurken, denne gang også anklaget af den politiske venstrefløj.

Borgerkrigen i Syrien begyndte som et internt anliggende, men har udviklet sig til en regional storkrig – en arena, hvor stormagterne bruger militærmagt som kommunikationsform. Rusland advarede USA mod ethvert militært indgreb i Syrien og vandt borgerkrigen for Assads morderiske regime med sit luftvåben og militære »rådgivere«.

Rusland gjorde det klart, at man var parat til at besvare angreb på russiske ekspeditionstyrker med alle midler.

FORHOLDET mellem stater kan lidt upræcist sammenlignes med en bankkonto, hvor samarbejde skaber en kapital af tillid, mens konflikter bruger af kapitalen. Siden finanskrisen i 2008 har stormagterne brugt mere, end de har skabt.

Ganske få har givet udtryk for frygt for, at Syrien kunne føre til en stormagtskrig. Det var usandsynligt. Mest fordi ingen er forberedt på en større krig. Faren er, at den slags forberedelser nu er sat i værk. Det svenske sikkerhedspolitiske institut SIPRI skriver: »De samlede globale militærudgifter steg for andet år i træk i 2018 til det højeste niveau siden 1988.« Verdens militære udgifter ligger nu 76 procent højere end i 1998. Væksten er især drevet af to lande: USA og Kina.

Selv om Rusland er et konstant uromoment, kan landet ikke måle sig med USA. Men det kan Kina måske en skønne dag. Og hvis Rusland og Kina gør fælles sag, har Vesten en reel udfordring. Beijing viser ingen særlig interesse for at knytte sig til opportunisten i Moskva. Der skal formodentlig noget stort og skræmmende til for at fremtvinge en sådan alliance.

Men Beijing er nervøs for, at USA skal forsøge at dæmme op for Kina ved at nægte landet adgang til de markeder, det har brug for, hvis det skal blive ved med at vokse. I USA har en række kommentatorer gjort sig til talsmænd for en sådan inddæmningsstrategi. Det er stadig uklart, om Trump praktiserer en hård forhandlingsstrategi for at rebalancere status quo, eller om vi er vidne til den første frost i en ny kold krig.

Fredelige magtskifter i global politik er undtagelsen i historien. Under et besøg i Washington i september 2013 henviste den kinesiske udenrigsminister Wang Yi til 15 historiske tilfælde, hvor en opadstigende stormagt havde udfordret den førende magt. I 11 af disse tilfælde var »krig brudt ud mellem de nye og de etablerede stormagter«. Wang fremlagde ikke nogen liste over, hvilke tilfælde han henviste til.

Harvard-professoren Graham Allison kom ham til undsætning med sin bog om det fænomen, han betegner som »Thukydidd-fælden«, et begreb, der henviser til den græske historikers forklaring på den peloponnesiske krig. »Det var Athens fremgang og den frygt, som den skabte i Sparta, der gjorde en krig uundgåelig.«

Allison undersøger 16 historiske tilfælde, hvor en opadstigende stormagt truer med at tage magten fra en hidtil herskende stat. 12 af de 16 tilfælde endte med krig. Hans konklusion er, at en krig mellem Kina og USA er sandsynlig, men ikke uundgåelig.

Alt dette finder sted over hovedet på os. Der er ingen plads til Europa rundt om bordet, ikke engang til Tyskland, det eneste europæiske land, der kunne være en global stormagt, hvis det ønskede det. Nogle få drømmer om, at EU kan blive en stormagt. Det er mere sandsynligt, at det bliver en ngo. Andre tror, at vi kan afstå fra al stormagtspolitik. Det kan vi ikke.

Stormagtspolitik er ofte mest brutal for de svage. For Europa er Thukydidd-fælden en anden, end den er for stormagterne. Sådan lod Athens budskab til borgerne på Milos, da de fik valget mellem at overgive sig eller blive udslættet: »De stærke gør, hvad de kan, og de svage lider, hvad de må.«

Oversat af Claus Bech.